

SUOMEA MAAHANMUUTTAJILLE

Anna Liisa Salmela, Jussi Kujansuu & Grzegorz Kosieradski *Suomea, ole hyvä!* *Suomea aikuisille maahanmuuttajille*. Helsinki: Opetushallitus [1994] 2001 (4.–6. painos). 179 s. ISBN 951-1306-7.

Anna Liisa Salmela & Jussi Kujansuu *Suomea, ole hyvä 2. Suomea aikuisille maahanmuuttajille*. Helsinki: Opetushallitus 2000. 136 s. ISBN 952-13-0892-3.

Anna Liisa Salmela & Jussi Kujansuu *Suomea, ole hyvä 3. Suomea aikuisille maahanmuuttajille*. Helsinki: Opetushallitus 2000. 133 s. ISBN 952-13-0893-1.

Suomessa asuville aikuisille maahanmuuttajille laadittu kolmiosainen teossarja *Suomea, ole hyvä!* on ensinäkemältä vaikuttavan laaja ja nykyaikainen suomi toisena kielenä -opetuspaketti: perinteisten teksti- ja harjoituskirjojen ja niihin liittyvien äänitteitten ohella siihen kuuluvat erilliset kuullun ja luetun ymmärtämisen tehtäväkirjat äänitteineen sekä jo 13 kielelle laaditut sanastot. Lisäksi vapaasti käytettävissä ovat tehtäviä ja kielitietoa tarjoavat Internet-sivustot.¹

Koska teossarja on tarkoitettu monikirjoiselle maahan muuttavien aikuisoppijoiden joukolle, se on pyrkinyt välttämään S2-oppikirjoille tyypillistä akateemisuutta (ks. esim. Aalto, Latomaa ja Suni 1997: 550, alaviite). Kuten ensimmäisen osan johdannossa (s. 3) tuodaan esiin, heti alkeistasolla pyritään tarjoamaan monipuolista sanastoa pelkän »selviytymiskielen» ohella. Niinpä 20 lukukappaleessa siirrytäänkin vauhdilla agadirilaisen Fatiman turkulaisella torilla tekemistä ruokaostoksista puolalaisen pojan lapsuusmuistoihin ja piipahde-taan umpisuomalaisen Mäkisten siivous- ja saunapäivässä. Kirjan lopussa Yusuf ja Iri-

na ehtivät vielä keskustella suomalaisista taidelajeista Marimekon, Karita Mattilan, Kalevalan ja Alvar Aallon mainiten, ja historiakatsauksessa muistetaan sekä gootit, baltit että Agricola samoin kuin sisällis- ja talvisodat.

Ensimmäisen osan tekstit vaihtelevat kepeistä ja neutraaleista dialogeista esimerkiksi S2-opiskelijan itsensä luontevalla yleiskielellä laatimaan proosaan. Toisen ja kolmannen osan pääasiassa kertovia tekstejä sävyttää puolestaan ohjat itselleen otettava isännänääni. Lukukappaleissa käsitellään suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntajärjestelmää, suomalaisia moraalikäsityksiä ja uskontoamme samalla, kun esitellään myös muita maailman pääuskontokuntia. Esimerkiksi yksi kakkososan harvoista dialogeista (»Tilanne sosiaalityömuistossa», s. 96) tarjoaa sinänsä mielenkiintoisia lähtökohtia jatkokeskusteluihin maahanmuuttajakoulutuksessa, mutta se myös viestii — ehkä tahattomasti tai tekstiin tarkoituksellisesti piilotettuna — isäntämaan mielipidettä huolella ja pitkään rakennettuun sosiaaliturvaamme yksioikoisesti suhtautuvista maahanmuuttajista. Dialogissa sosiaa-

¹ Nämä tosin sijaitsevat jo lokakuussa 2002 kolmannen osan takakannen tiedoista poiketen osoitteissa <http://cc.oulu.fi/%7Emkarjala/soh2/> sekä <http://cc.oulu.fi/%7Emkarjala/soh2/index-osa2.htm>. — Laajaa kokonaisuutta täydentää vielä toisen ja kolmannen osan kirjoittajien sekä Matti Karjalaisen laatima verkkokäyttöinen luettua ja kuultua tekstiä harjoittava *Ymmärrä suomea!* (<http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ymmarra2.html>).

litoimiston Liisa Virtanen (LV) kohauttelee turhautuneesti hartioitaan maahanmuuttajalle (MM, sic!):

LV: Etkö vieläkään muista? Minähän olen selittänyt sinulle tuhat kertaa, millä perusteella korvaukset maksetaan. Kuuntele nyt taas. Sinulla on kolme lasta, jotka ovat jo yli kymmenvuotiaita, ja naapurillasi on viisi pientä lasta.

MM: Mutta minä en ymmärrä koko juttua. Onhan nyt selvä, että isommat lapset kuluttavat enemmän. He tarvitsevat enemmän vaatteita, ja ruokaa ei ole koskaan tarpeeksi. Naapurin vauvakin imee vielä rintaa. Eihän siinä rahaa tarvita, ja äiti saa koko ajan äitiyspäivärahaa.

LV: Minä en päättä laeista ja määräyksistä. Tällaiset ovat säännöt Suomessa. Ja täytyyhän sinun tajuta, että rahat eivät ole minun takana.

MM: Kenen takana ne sitten ovat? Sinulla on kaikki paperit ja anomukset. Kuka niistä rahoista sitten päättää? Kuka ne maksaa?

LV: Jos et kerran usko ja halua tajuta, niin mene Kelan toimistoon ja kysy sieltä. Samat asiat sielläkin kyllä kerrotaan.

Teossarjan tekstit ovat sisällöllisesti tavattoman sekakoosteisia, ehkä juuri siksi, että tavoitteena on ollut tarjota monipuolista ja laajalti varioivaa sanastoa. Tekstikategorioiden ja -tyylien dissonanssi on kuitenkin lukijaa ja opettajaa hämmentävä, sinne tänne poukkoilevista aiheista puhumattakaan. Tekstien sisällöllinen ja didaktinen kirjavuus on väliin melkoisen suhdaton, mikä tulee esiin vaikkapa edellä siteerattua dialogia sen vierustekstien kanssa tarkasteltaessa: Sosiaalitoimistokeskustelua seuraa 10-kappaleisen kokonaisuuden toiseksi viimeinen osa »Suomalaisten uskonto», jossa käsitellään kirkkomme kristillistä sanomaa ja Jeesuksen asettamia sakramenteja; tekstiosa päättyy Isä meidän ja Herran siunaus -rukouksiin. Ja kun sosiaalitoimistoa edeltävässä kappaleessa esitellään koheren- tisti oululainen työvoimaneuvoja Oili, jon-

ka kanssa vietnamilainen Lap keskustelee, on heidän dialoginsa viereen sijoitettu pilkettä silmäkulmaan tarjoava keskusteluharjoitus, jonka osapuoliksi ehdotetaan esimerkiksi lehmää ja sonnia navetassa keskiyöllä tai marketin grillissä makaavia broilereita.

Lieneekö kiire saanut aikaan sen, että loppuunharkitun kokonaisuuden ja didaktisesti toisiinsa limittyvien oppikirjatekstien kustannuksella on lopputuloksena paikoin kolossaalinenkin epäsuhta harjoitusten ja lukutekstien välillä. Esimerkiksi viimeisen, kolmannen osan 8. kappale loppuu harjoitukseen, jossa opiskelijat voivat keksiä eri kirjaimilla alkavia sanoja — kuten Amerikka, ananas ja apina —, kun taas viereisellä sivulla tarkastellaan Kalevalan runomittaa ja sisältöä seuraavanlaisesti:

Kalevalainen runomuoto on hyvin vaikea. Se vaatii tavattoman paljon kokemuksia, jotta persoonallinen sävy tulisi esiin kaikissa eri vivahduksissaan. Se soveltuu erittäin hyvin suomen kieleen ja Suomen kansan luonteeseen. Ihmeellisellä tavalla se pystyy tulkitsemaan herkästi yhtä hyvin hetkellisiä tapahtumia kuin mielen salaisen kiikhon, joka on aina olemassa suomalaisen mielen pohjalla. Esimerkiksi loitsuissa se purkautuu esiin sellaisella voimalla ja rai-volla, että sillä ei ole vertailukohtaa minkään toisen maan runoudessa. Erikoista Kalevalassa on yksityiskohtien tuore havainnollisuus ja kielen musiikaalisuus.

Tämän jälkeen koko teossarja päättyy Kalevalan ensimmäisen runon monikieliseen esittelyyn, mutta harjoituksista viimeinen (s. 121) redusoi tuu aivan ensimmäisen osan ensimmäisen puoliskon tasolle:

Ryhmä asettuu rinkiin seisomaan. Ensimmäinen opiskelija sanoo esim.: »Minä olen Nadja. Minä olen hyvä leipomaan.» Seuraava jatkaa: »Nadja on hyvä leipomaan. Minä olen Andrei. Minä olen hyvä soittamaan kitaraa.»

▷

Teksti- ja harjoitusosuuksista on erotettu selkeästi »Kielitieto»-otsikolla varustetut kielioppiosuudet. Tekijät ovat itse vakuuttuneita siitä (1. osa s. 3), että ne riittävät yksinkin selittämään kielioppikategorioiden funktioita vaikkapa itseopiskelijalle. Tämä on kuitenkin kyseenalaista, sillä kielioppikohtien kursoriset koosteet sisältävät monesti pelkästään esimerkkilauseita ja laatikoita; esimerkiksi partitiivi (1. osa s. 44, 53–54) ja imperatiivi (1. osa s. 112) esitellään juuri tällä tavoin. Toisaalta opettajajohtoisesti läpikäytyä kirjan tällaiseen tarjoamat esimerkkilauseet ovat ehkä hyvinkin tapa nimenomaan konstruktiviseen oppimiseen: opiskelijat joutuvat itse etsimään lauseiden avulla sääntöjä ja oppivat — oman tutkimuksensa kautta.

Kun Kielitiedossa vihdoinkin tarjotaan selityksiä, ne ovat kovin formaalisia ja lakonisia. Esimerkiksi genetiivi esitellään teossarjan ensimmäisen osan sivulla 64: »Genetiivin pääte on *-n*. Se lisätään nominin vartaloon.» Tämän jälkeen ensimmäisenä genetiivin käyttöalana tuodaan esiin »Genetiivin ja partitiivin kanssa käytettävät prepositiot ja postpositiot», mitä seuraa kaksi laatikollista toisaalta partitiivia, toisaalta genetiiviä vaativia adpositioita. Tämän yksioikoisen ohjeen kanssa opiskelijan on sitten laadittava perusmuodossa olevia sanaryhmiä genetiivin muotoon — vaikkakin ilman adpositiota: *tavallinen venäläinen nimi* > *tavallisen venäläisen nimen*. Toisessa osassa puolestaan tarjoillaan listakaupalla verbirektioita esimerkkilauseineen (kappaleissa 4 ja 5 s. 47, 56), mutta näihin ei löydy lainkaan harjoituksia. Kappaleen 6 adjektiivi- ja substantiivirektioihin liitetyt harjoitukset ovat toisaalta hyvinkin valaisuvia, samoin kuin synonyymi- ja vastakohdattehtävät, joissa opettajakin joutuu miellyttävällä ja intelligentillä tavalla koville. Samaa ei kuitenkaan voi sanoa taajaan esiintyvistä sanaristikko- ja kirjainlaatikkohar-

joituksista, joiden sijaan olisi toivonut edellisen kaltaisia, hyödyllisempiä lisätehtäviä.

Teokseen liittyvät monikieliset sanastot ulottuvat albaniaa kiinaan ja kroaatista vietnamiin ja viroon. Sanat esitellään esiintymisjärjestyksessään, erotettuna omiin osastoihinsa sen mukaan, esiintyvätkö ne lukukappaleessa, harjoituksissa vai kielitiedon puolella. Aakkostettuna sanojen esiintymiskonteksti annetaan vain ylimalkaisesti kirjan kappaleen numerolla. Näitä kappaleita onkin sitten hankalahko löytää muutoin kuin kirjaa läpi selaamalla, sillä toisen ja kolmannen osan sisällysluettelosta puuttuvat kokonaan sivunumerot.

Mustavalkoinen, tekstejä paikoin miellyttävästi havainnollistava piirroskuvitus elävöittää muuten harmaasti taitettuja kirjoja. Toisen ja kolmannen osan lopussa on myös kuvia, joihin kaikkiin ei liity lainkaan tehtävänantoa. Tämä jättää opettajalle mahdollisuuden käyttää niitä moniin eri tarkoituksiin, esimerkiksi aineen aiheeksi, suulliseen parityöskentelyyn, peleihin ja leikkeihin. Mutta tässä, kuten teksti-, kielioppi- ja harjoitusosioissa, kirjantekijöitten tarkoituksiperät on opettajan itse keksittävä, eikä tämä teossarja, hyvästä nimestään huolimatta, ilman opettajaa taikka erillistä kielioppikirjaa suomen kieltä maahan muuttaville tarjottimella tarjoa. ■

PÄIVI RAINÖ

HANNALIISA FINELL

Sähköposti: paivi.raino@humak.edu

hannaliisafinell@hotmail.com

LÄHDE

AALTO, EIJA – LATOMAA, SIRKKU – SUNI, MINNA 1997: Suomi toisena ja vieraana kielenä — tutkittua ja keskusteltua. – *Virittäjä* 101 s. 530–562.